

УДК 72.01:711.4:364.65

Кюнцлі Романа Василівна¹, Степанюк Андрій Володимирович²¹ *Доктор мистецтвознавства, професор кафедри архітектури,*

romana.lviv@ukr.net

orcid.org/0000-0001-5234-4903

² *Кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури,*

andriy.lviv@ukr.net

orcid.org/0000-0001-5030-5724

^{1,2} *Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені Степана Гжицького, Львів*

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ІНКЛЮЗІЇ В ДБН УКРАЇНИ: ВІД ДОСТУПНОСТІ ДО УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ

© Р. Кюнцлі, А. Степанюк, 2026

<https://doi.org/10.32347/2519-8661.2026.35-36.52-60/>

Анотація

У статті здійснено комплексний аналіз еволюції підходів до інклюзії в державних будівельних нормах України — від радянської параметричної моделі доступності до сучасної нормативної концепції, орієнтованої на універсальний дизайн. Показано, що в радянський період доступність не визнавалася самостійною соціально-просторовою категорією, а архітектурно-будівельне нормування ґрунтувалося на уніфікованій моделі «середньостатистичного користувача», що зумовлювало сегрегаційний характер просторових рішень. Проаналізовано трансформацію нормативного підходу в період незалежності України (1991–2018), коли вимоги доступності для маломобільних груп населення інтегрувалися до ДБН фрагментарно та зберігали допоміжний, технічний характер.

Окрему увагу приділено аналізу ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» та Зміни №1 (2022), які вперше інституціоналізували інклюзію як самостійний предмет нормативного регулювання. Встановлено, що новий ДБН суттєво розширив сферу застосування вимог доступності, посилив інженерну визначеність норм, а також інтегрував питання пожежної безпеки та евакуації осіб з інвалідністю. Водночас у порівнянні з західноєвропейською практикою (EN 17210:2021, ISO 21542:2011) український ДБН зберігає переважно параметричний характер і недостатньо орієнтований на функціональний результат та сценарії користування простором.

Обґрунтовано, що в умовах війни та масового зростання кількості осіб з інвалідністю в Україні подальша еволюція ДБН має відбуватися у напрямі поєднання параметричних вимог із функціонально-сценарним підходом, нормативного закріплення ретрофіту існуючої забудови, посилення когнітивної та психосоціальної доступності, а також інтеграції інклюзії з вимогами цивільного захисту.

Ключові слова

інклюзія; державні будівельні норми; універсальний дизайн; доступність; ретрофіт забудови; безбар'єрне середовище

Постановка проблеми

Забезпечення інклюзивності архітектурно-просторового середовища є одним із ключових викликів сучасного містобудівного та архітектурного розвитку України. В умовах глибоких соціальних трансформацій, зумовлених війною, питання доступності та універсальності користування простором набувають не лише технічного, а й соціально-правового значення. Масове зростання кількості осіб з інвалідністю, поява нових груп користувачів із комбінованими порушеннями та необхідність швидкої адаптації існуючої забудови актуалізують перегляд усталених нормативних підходів.

Попри прийняття ДБН В.2.2-40:2018 та його подальшу актуалізацію, у практиці проектування й експлуатації будівель зберігаються суперечності між формальною відповідністю нормам і реальним рівнем інклюзивності середовища. Це зумовлює потребу в системному аналізі еволюції нормативного регулювання інклюзії та визначенні напрямів його подальшого вдосконалення з урахуванням європейського досвіду та сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблематика доступності та універсального дизайну широко представлена в європейських і міжнародних нормативних та наукових джерелах. Зокрема, стандарти EN 17210:2021 та ISO 21542:2011 формують функціонально-орієнтований підхід до оцінки доступності середовища, акцентуючи увагу на результаті користування простором. У працях західних дослідників інклюзія розглядається як складова соціальної інтеграції, управління ризиками та життєвого циклу будівель.

В українському науковому дискурсі питання інклюзивності переважно аналізуються в контексті безбар'єрного середовища, адаптації громадських будівель та впровадження вимог чинних ДБН. Водночас недостатньо дослідженим залишається порівняльний аналіз еволюції нормативних підходів до інклюзії в Україні у зіставленні з європейською практикою, а також вплив воєнних умов на актуальність і достатність чинних нормативних рішень.

Серед українських науковців, котрі досліджували проблематику доступності та безбар'єрного середовища, особливу увагу приділено праці Шкляр і Сільвестрової, які аналізують реальний стан архітектурної доступності громадських будівель в Україні (Shkliar & Silvestrova 2025). Дослідження Tsyba, Namotskyi та Hetman (2024) підкреслюють роль інклюзивної побудови середовища як чинника якості життя для широкого спектра користувачів, включно з тими, хто має тимчасові або постійні обмеження мобільності. Новосельчук та співавт. (2025) розглядають застосування принципів універсального дизайну у міських просторах, визначаючи ключові проблеми та перспективи. Помаза-Пономаренко (2023) надає теоретичний ґрунт для розуміння безбар'єрності як вектору розвитку державної політики, тоді як Гурич (2025) підкреслює необхідність інтеграції цих принципів у освітні стандарти для формування відповідних компетентностей майбутніх фахівців.

Метою статті є аналіз еволюції підходів до інклюзії в державних будівельних нормах України, оцінка змісту та обмежень ДБН В.2.2-40:2018 у порівнянні з європейськими стандартами, а також обґрунтування напрямів подальшого вдосконалення нормативного регулювання інклюзивності з урахуванням сучасних соціальних і безпекових викликів.

У радянський період інклюзія як самостійна соціально-просторова або нормативна категорія не була сформульована та не визнавалася об'єктом правового регулювання. Архітектурно-будівельні норми СРСР ґрунтувалися на уніфікованій моделі «середньостатистичного користувача», що відповідала ідеологічній установці на працездатного, фізично повноцінного громадянина. Відтак питання доступності простору для осіб з інвалідністю або інших маломобільних груп населення перебували поза межами загального нормативного дискурсу (СНиП II-Л.2-72, 1972).

Основним інструментом регулювання будівельної діяльності у цей період виступали Строительные нормы и правила (СНиП), які визначали параметри житлових, громадських та промислових будівель. Аналіз таких документів, як СНиП II-Л.2-72 «Жилье здания» та його пізнішої редакції СНиП 2.08.01-89, свідчить, що вимоги доступності не розглядалися як обов'язкова характеристика архітектурного середовища. Норми зосереджувалися переважно на санітарно-гігієнічних, конструктивних і експлуатаційних параметрах, без урахування різноманітності користувачів простору (СНиП II-Л.2-72, 1972; СНиП 2.08.01-89, 1989).

Водночас окремі згадки про осіб з інвалідністю мали фрагментарний і спеціалізований характер та стосувалися переважно проектування лікувально-профілактичних закладів, будинків-інтернатів або інших установ соціального забезпечення. Такі положення закріплювалися у спеціальних СНиП або галузевих інструкціях і не поширювалися на житлову та громадську забудову загального користування, що свідчить про сегрегаційну модель просторової організації, за якої доступність реалізовувалася не через адаптацію середовища, а шляхом створення окремих, ізольованих об'єктів (СНиП II-69-78, 1978).

На містобудівному рівні ситуація була аналогічною. Документи, що регламентували планування і забудову населених пунктів, зокрема СНиП II-60-75 «Планировка и застройка городов, поселков и сельских населенных пунктов», не містили вимог щодо безбар'єрності вулиць, громадських просторів або транспортної інфраструктури. Місто проектувалося як функціонально впорядкована система для пересування та обслуговування працездатного населення, без урахування потреб осіб з обмеженими можливостями пересування чи сприйняття простору (СНиП II-60-75, 1975).

Таким чином, радянська нормативна модель ґрунтувалася на медико-опікунському підході до інвалідності, у межах якого особи з інвалідністю розглядалися не як повноцінні суб'єкти просторових відносин, а як об'єкти догляду та соціального забезпечення. Доступність не визнавалася правом, а мала характер соціальної пільги, реалізованої через спеціалізовані установи.

Важливим, але часто недооціненим етапом формування нормативних підходів до доступності середовища на пострадянському просторі стали Відомчі будівельні норми ВСН 62-91 «Проектування середовища життєдіяльності з урахуванням потреб інвалідів і маломобільних груп населення», затверджені Держкомархітектурою СРСР і введені в дію з 1 січня 1992 року. На відміну від загальних СНиП, цей документ уперше системно охоплював планування територій, параметри пішохідних шляхів, входів, пандусів, ліфтів, санітарно-гігієнічних приміщень та інформаційного обладнання з урахуванням потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Водночас концептуальна логіка ВСН 62-91 залишалася в межах медико-опікунської та сегрегаційної моделі, оскільки основний акцент робився на спеціалізованих закладах, а не на універсальній адаптації загального житлового й громадського середовища. Крім того, попри формальне закріплення відповідних вимог, норми ВСН 62-91 у більшості випадків не виконувалися на практиці, що зумовлювалося їх відомчим характером, відсутністю ефективних механізмів контролю та санкцій, а також низьким рівнем інституційної та суспільної уваги до проблем доступності. У результаті положення документа часто залишалися декларативними і не трансформувалися у реальні архітектурно-просторові рішення. Таким чином, ВСН 62-91 (VSN 62-91, 1991) можна розглядати як перехідну нормативну форму, що передувала сучасним ДБН України у сфері інклюзії, але не забезпечувала ані системного впровадження доступності, ані концептуального зсуву від «доступності для окремих груп» до інклюзивного середовища для всіх користувачів.

Після здобуття незалежності Україна зберегла значну частину радянської системи технічного нормування, що зумовило інерційність підходів до формування архітектурного середовища. До середини 2000-х років вимоги щодо доступності не становили самостійного нормативного масиву, а включалися фрагментарно до державних будівельних норм, присвячених житловим і громадським будівлям, без переосмислення базової моделі користувача простору.

У ДБН 360-92 «Планування і забудова міських і сільських поселень» питання доступності осіб з інвалідністю не сформульовані як принцип містобудівного проектування. Норми зосереджуються на функціонально-планувальній організації території, транспорті та щільності забудови, не встановлюючи вимог щодо формування безбар'єрного міського середовища як системи (ДБН 360-92, 1992). Це свідчить про збереження радянської парадигми, у межах якої місто проектувалося для нормативного, фізично повноцінного користувача.

Подібний підхід простежується і в ДБН В.2.2-15:2005 «Житлові будинки. Основні положення», де вимоги доступності розглядаються через окремі технічні рішення — входи, сходи, ліфти — без закріплення обов'язку забезпечення безперервного доступного маршруту в межах будівлі (ДБН В.2.2-15:2005).

Якісно новим етапом стало прийняття ДБН В.2.2-17:2006 «Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення», у якому вперше на нормативному рівні закріплено поняття *маломобільних груп населення*. Відповідно до п. 3.1 цього ДБН, до МГН належать особи, які мають обмеження у самостійному пересуванні, орієнтації або користуванні об'єктами фізичного оточення (ДБН В.2.2-17:2006).

Попри концептуальну важливість цього визначення, сам ДБН зберігає параметричний характер регулювання, зосереджуючись на числових показниках (ухили пандусів, ширина проходів, габарити приміщень), а не на сценаріях користування простором у цілому (ДБН В.2.2-17:2006).

У низці ДБН 2000-х років вимоги доступності формуються через імперативи типу «слід передбачати» або «необхідно забезпечити», без встановлення критеріїв оцінки результату. Так, ДБН В.2.2-9:2009 «Громадські будинки та споруди» містить вимоги щодо доступності основних приміщень для МГН, однак не встановлює обов'язку формування єдиного безперервного доступного маршруту від входу до всіх функціонально значущих зон будівлі (ДБН В.2.2-9:2009).

У практиці це призводило до вибіркової реалізації доступності — через окремі елементи, які формально відповідали нормам, але не забезпечували реальної можливості самостійного користування простором.

Показовими для цього періоду є також ДБН В.2.2-10-2001 «Заклади охорони здоров'я» та ДБН В.2.2-18:2007 «Заклади соціального захисту населення», у яких доступність розглядається як характеристика спеціалізованих установ, а не універсальна властивість архітектурного середовища (ДБН В.2.2-10-2001; ДБН В.2.2-18:2007). Такий підхід фактично відтворює сегрегаційну модель: замість адаптації загального простору створюються окремі об'єкти, орієнтовані на певні категорії користувачів.

Отже, у період 1991–2018 років у ДБН України формується перехідна модель доступності, що поєднує радянську параметричну логіку з окремими елементами сучасного розуміння інклюзії. Попри появу терміна *маломобільні групи населення* та спеціалізованого ДБН В.2.2-17:2006, доступність залишається переважно технічною вимогою, а не принципом організації архітектурного середовища. Саме ця концептуальна непослідовність зумовила необхідність прийняття у 2018 році нового ДБН, який закріпив інклюзію як системну нормативну категорію (ДБН В.2.2-40:2018).

Прийняття ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» стало якісно новим етапом у розвитку українського нормативного підходу до доступності. На відміну від попередніх ДБН, у яких вимоги для маломобільних груп населення мали фрагментарний і допоміжний характер, новий документ вперше інституціоналізує інклюзію як окремий предмет нормативного регулювання (ДБН В.2.2-40:2018).

Актуалізація ДБН шляхом прийняття Зміни №1 (2022) не була суто технічним уточненням, а відобразила зміну соціального контексту та практичних викликів, пов'язаних із безпекою, реконструкцією існуючого фонду та зростанням кількості осіб з інвалідністю (ДБН В.2.2-40:2018, 2022).

Однією з принципів новачій є розширення сфери застосування ДБН. Якщо попередні норми орієнтувалися переважно на нове будівництво, то ДБН В.2.2-40:2018 у редакції 2022 року прямо поширює свої вимоги також на реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт і, що особливо важливо, на розумне пристосування існуючих будівель і споруд (ДБН В.2.2-40:2018, 2022). Такий підхід зближує українське регулювання з європейською практикою, де адаптація наявного фонду розглядається як ключовий інструмент забезпечення доступності.

Суттєво деталізовано вимоги до шляхів руху, орієнтування та інформаційної доступності. ДБН закріплює необхідність формування безперервних маршрутів руху з використанням візуальних, тактильних та аудіоінформаційних засобів, що свідчить про відхід від вузького «пандусного» підходу до середовищного розуміння інклюзії (ДБН В.2.2-40:2018).

Зміна №1 також істотно посилила інженерну визначеність норм. Зокрема, для відкритих пандусів нормативно закріплено граничний ухил не більше 8 %, а також введено спеціальний додаток із розрахунковими таблицями допустимих поєднань ухилу та довжини (ДБН В.2.2-40:2018, 2022). Це спрямовано на усунення поширеної проблеми формального проєктування елементів доступності без реальної можливості їх використання.

Окрему увагу приділено питанням пожежної безпеки та евакуації осіб з інвалідністю. ДБН містить спеціальні положення щодо пожежобезпечних зон, використання ліфтів для порятунку осіб з інвалідністю та оцінки індивідуального пожежного ризику для МГН (ДБН В.2.2-40:2018, 2022). Це наближає українські норми до інженерно-орієнтованого підходу, притаманного сучасним європейським стандартам.

Попри очевидний прогрес, ДБН В.2.2-40:2018 за своєю структурою і методологією залишається переважно параметричним документом. На відміну від стандарту EN 17210:2021, який формулює функціональні вимоги до доступності та користованості середовища незалежно від конкретних технічних рішень, український ДБН значною мірою зосереджується на переліку конструктивних елементів і їх характеристик (CEN, 2021).

Європейська практика, зокрема в межах концепції *Design for All* та стандарту ISO 21542:2011, виходить із оцінки результату: чи може людина самостійно, безпечно і гідно користуватися простором за різних сценаріїв (ISO, 2011). В українському ДБН такі сценарії здебільшого мають імпліцитний характер і не завжди піддаються однозначній перевірці на практиці. Особливої критичної оцінки ДБН В.2.2-40:2018 потребує з огляду на масове зростання кількості осіб з інвалідністю в Україні внаслідок війни. Значна частина цих осіб має комбіновані порушення — опорно-рухового апарату, зору, слуху, а також когнітивні та психосоціальні розлади. За таких умов параметричний підхід, орієнтований на «типові» випадки, виявляється недостатнім (World Bank, 2024; ACAPS, 2025).

ДБН лише частково враховує потреби ретрофіту існуючої забудови в умовах обмежених ресурсів. На відміну від західноєвропейської практики, де широко застосовуються поетапні програми доступності та мінімальні обов'язкові пакети адаптації для будівель загального користування, український ДБН не пропонує чітких механізмів пріоритизації та управління доступністю об'єктів.

Крім того, попри посилення пожежного блоку, ДБН недостатньо інтегрований із нормативами цивільного захисту та укриттів, що є критично важливим у контексті повітряних тривог, відключень електроенергії та необхідності швидкої евакуації людей з інвалідністю. У західноєвропейських і гуманітарних підходах інклюзія дедалі частіше розглядається як складова управління надзвичайними ситуаціями, тоді як в українському нормативному полі ці зв'язки залишаються фрагментарними (ОСНА, 2025).

Таким чином, ДБН В.2.2-40:2018 із подальшими змінами становить безперечний крок уперед у розвитку національної системи регулювання інклюзивності. Водночас у порівнянні із західноєвропейською практикою він демонструє обмежену орієнтацію на функціональний результат, недостатню увагу до когнітивної та психосоціальної доступності, а також слабку інтеграцію з

безпековими та післявоєнними викликами. Подальша еволюція ДБН доцільна у напрямі поєднання параметричних вимог із сценарно-функціональним підходом, що відповідає реальним потребам суспільства в умовах тривалої кризи.

Висновки

Аналіз ДБН В.2.2-40:2018 (із Зміною №1, 2022) у зіставленні з європейськими стандартами доступності та універсального дизайну свідчить, що подальший розвиток національного нормативного регулювання потребує не стільки розширення переліку технічних параметрів, скільки концептуального зсуву — від елементно-параметричного підходу до функціонально-сценарного. У цьому контексті доцільно сформулювати низку пропозицій, орієнтованих на зближення ДБН з практикою ЄС та адаптацію до актуальних соціальних викликів України.

1.Європейські стандарти, зокрема EN 17210:2021 та ISO 21542:2011, виходять із оцінки результату: чи є середовище доступним і придатним до користування для різних груп населення за різних сценаріїв (CEN, 2021; ISO, 2011). Натомість чинний ДБН України зосереджується переважно на перевірці окремих параметрів (ухили, ширини, висоти).

Пропозиція:

доцільно доповнити ДБН розділом або додатком, у якому інклюзія оцінювалася б через типові сценарії користування (прибуття до будівлі, орієнтація, користування основними функціями, евакуація), із можливістю альтернативних технічних рішень за умови досягнення однакового функціонального результату.

2.У західноєвропейській практиці адаптація існуючої забудови є основним інструментом забезпечення доступності, тоді як повна відповідність новим стандартам розглядається як довгострокова мета. В українському ДБН ретрофіт декларується, але не має власної нормативної логіки.

Пропозиція: передбачити в ДБН окремий блок, присвячений ретрофіту існуючих будівель, із: мінімальними обов'язковими пакетами доступності для будівель загального користування; принципом поетапної реалізації; критеріями допустимості відхилень у разі конструктивних або історико-культурних обмежень.

Такий підхід відповідав би європейській моделі *reasonable accommodation* і є критично важливим для післявоєнної відбудови.

3.Європейські документи дедалі більше уваги приділяють *читабельності середовища*, сенсорному комфорту та передбачуваності простору, що є особливо актуальним для осіб з когнітивними порушеннями та посттравматичними розладами. У чинному ДБН ці аспекти представлені фрагментарно.

Пропозиція: інтегрувати до ДБН вимоги щодо: логічної та інтуїтивної навігації; обмеження сенсорного перевантаження (шум, світло, візуальний хаос); зон психологічної стабілізації в громадських будівлях (медичних, адміністративних, транспортних).

Це дозволило б розширити розуміння інклюзії за межі суто фізичної доступності.

4. Воєнні умови в Україні актуалізували питання доступності укриттів, евакуації під час надзвичайних ситуацій та автономності користування простором у разі відключення інженерних систем. У європейській та гуманітарній практиці інклюзія розглядається як складова *управління ризиками* (ОСНА, 2025).

Пропозиція: передбачити в ДБН обов'язкові міжнормативні зв'язки з актами у сфері цивільного захисту, зокрема щодо: доступності укриттів для МПН; резервних сценаріїв евакуації; забезпечення безбар'єрності в умовах часткової втрати функціональності будівлі.

5. У країнах ЄС доступність дедалі частіше розглядається не лише як результат проектування, а як процес управління об'єктом протягом його життєвого циклу. Український ДБН майже не торкається експлуатаційного виміру.

Пропозиція: розглянути можливість запровадження: обов'язкових аудитів доступності для об'єктів масового користування; паспортів доступності будівель; регулярного перегляду рішень з урахуванням зміни потреб користувачів.

Запропоновані напрями вдосконалення ДБН не заперечують чинну нормативну модель, а розвивають її у бік європейської логіки універсального дизайну та функціональної інклюзії. У контексті післявоєнної відбудови та зростання кількості осіб з інвалідністю в Україні такі зміни мають не лише технічне, а й соціально-правове значення, оскільки спрямовані на забезпечення реальної участі всіх громадян у публічному житті.

Список використаних джерел

ACAPS (2025). *Ukraine: Humanitarian access for people with disabilities*. Available at: <https://www.acaps.org> (Accessed: 2025).

CEN (2021). *EN 17210:2021 Accessibility and usability of the built environment – Functional requirements*. Brussels: European Committee for Standardization.

ISO (2011). *ISO 21542:2011 Building construction — Accessibility and usability of the built environment*. Geneva: International Organization for Standardization.

ОСНА (2025). *Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan 2025*. Available at: <https://www.unocha.org> (Accessed: 2025).

World Bank (2024). *Ukraine Human Development Update*. Washington, DC: World Bank.

ДБН В.2.2-40:2018. *Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення*. Київ: Мінрегіон України.

ДБН В.2.2-40:2018. *Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення (Зміна №1)*. Київ: Міністерство розвитку громад та територій України, 2022.

СНиП II-Л.2-72. *Жилые здания*. Москва: Госстрой СССР, 1972.

СНиП II-60-75. *Планировка и застройка городов, поселков и сельских населенных пунктов*. Москва: Госстрой СССР, 1975.

СНиП II-69-78. *Дома-интернаты для инвалидов и престарелых*. Москва: Госстрой СССР, 1978.

СНиП 2.08.01-89. *Жилые здания*. Москва: Госстрой СССР, 1989.

ДБН 360-92. *Планування і забудова міських і сільських поселень*. Київ: Держбуд України, 1992.

ДБН В.2.2-10-2001. *Заклади охорони здоров'я*. Київ: Держбуд України, 2001.

ДБН В.2.2-15:2005. *Житлові будинки. Основні положення*. Київ: Держбуд України, 2005.

ДБН В.2.2-17:2006. *Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення*. Київ: Мінбуд України, 2006.

ДБН В.2.2-18:2007. *Заклади соціального захисту населення*. Київ: Мінрегіонбуд України, 2007.

ДБН В.2.2-9:2009. *Громадські будинки та споруди*. Київ: Мінрегіонбуд України, 2009.

ВСН 62-91. *Проектирование среды жизнедеятельности с учетом потребностей инвалидов и маломобильных групп населения*. Утверждены Госкомархитектурой СССР, введены в действие с 1 января 1992 г. Москва, 1991.

Шкляр С.П., Сільвестрова С.В. (2025). Should the environment be barrier-free? Realities and prospects of forming an accessible environment in Ukraine. *E3S Web of Conferences*, 460, 08002. doi: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202546008002>.

Кривомаз Т.І., Ільченко І.С., Циба А.М., Гамоцький Р.О., Гетьман Є.А. (2024). Дослідження етапів розвитку інклюзивності побудованого середовища в Україні. Екологічна безпека та основи природокористування, 2(50), 6–18. DOI: <https://doi.org/10.32347/2411-4049.2024.2.6-18>

Novoselchuk N., Shevhenko L., Troshkina O., and Troshkin A.. 2025. Universal Design of Urban Spaces in Ukraine: Problems and Prospects. *Landscape Architecture and Art* 26 (26): 30–36. <https://doi.org/10.22616/j.landarchart.2025.26.04>

Помаза-Пономаренко О.Л. (2023). Безбар'єрність як вектор розвитку системи публічного управління у сфері забезпечення рівних прав громадян. *Дніпровський науковий часопис публічного управління*, 5, 42–49. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.5.7>

Гуріч, В. (2025). Інтеграція безбар'єрності в освітні стандарти: виклики та перспективи підготовки фахівців. *Social work and education*, Vol. 12, No. 3 pp. 486-498. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.3.18>

References

ACAPS (2025). *Ukraine: Humanitarian access for people with disabilities*. Available at: <https://www.acaps.org> (Accessed: 2025).

CEN (2021). *EN 17210:2021 Accessibility and usability of the built environment – Functional requirements*. Brussels: European Committee for Standardization.

ISO (2011). *ISO 21542:2011 Building construction – Accessibility and usability of the built environment*. Geneva: International Organization for Standardization.

OCHA (2025). *Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan 2025*. Available at: <https://www.unocha.org> (Accessed: 2025).

World Bank (2024). *Ukraine Human Development Update*. Washington, DC: World Bank.

DBN V.2.2-40:2018. *Inclusiveness of Buildings and Structures. Basic Provisions*. Kyiv: Ministry of Regional Development of Ukraine.

DBN V.2.2-40:2018. *Inclusiveness of Buildings and Structures. Basic Provisions (Amendment No. 1)*. Kyiv: Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine, 2022.

SNiP II-L.2-72. *Residential Buildings*. Moscow: Gosstroy of the USSR, 1972.

SNiP II-60-75. *Planning and Development of Cities, Towns and Rural Settlements*. Moscow: Gosstroy of the USSR, 1975.

SNiP II-69-78. *Residential Care Homes for Persons with Disabilities and the Elderly*. Moscow: Gosstroy of the USSR, 1978.

SNiP 2.08.01-89. *Residential Buildings*. Moscow: Gosstroy of the USSR, 1989.

DBN 360-92. *Planning and Development of Urban and Rural Settlements*. Kyiv: State Committee for Construction of Ukraine, 1992.

DBN V.2.2-10-2001. *Healthcare Facilities*. Kyiv: State Committee for Construction of Ukraine, 2001.

DBN V.2.2-15:2005. *Residential Buildings. Basic Provisions*. Kyiv: State Committee for Construction of Ukraine, 2005.

DBN V.2.2-17:2006. *Buildings and Structures. Accessibility of Buildings and Structures for Persons with Reduced Mobility*. Kyiv: Ministry of Construction of Ukraine, 2006.

DBN V.2.2-18:2007. *Social Welfare Institutions*. Kyiv: Ministry of Regional Development of Ukraine, 2007.

DBN V.2.2-9:2009. *Public Buildings and Structures*. Kyiv: Ministry of Regional Development of Ukraine, 2009.

VSN 62-91. Design of the living environment taking into account the needs of persons with disabilities and groups with reduced mobility. Approved by the State Committee for Architecture of the USSR, effective from January 1, 1992. Moscow, 1991.

Shkliar, S. and Silvestrova, S. (2025). *Should the environment be barrier-free? Realities and prospects of forming an accessible environment in Ukraine*. E3S Web of Conferences, 460, 08002. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202546008002>.

Kryvomaz, T.I., Ilchenko, I.S., Tsyba, A.M., Hamotskyi, R.O. and Hetman, Y.A. (2024). *Study of stages of development of inclusiveness of the built environment in Ukraine*. Environmental Safety and Natural Resources, 2(50), pp. 6–18. <https://doi.org/10.32347/2411-4049.2024.2.6-18>

Novoselchuk, N., Shevchenko, L. and Troshkina, O. (2025). Universal Design of Urban Spaces in Ukraine: Problems and Prospects. *Landscape Architecture and Art* 26 (26): 30–36. <https://doi.org/10.22616/j.landarchart.2025.26.04>

Pomaza-Ponomarenko, O.L. (2023). *Barrier-free environment as a vector of public administration development*. Dnipro Scientific Journal of Public Administration, 5, 42–49. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.5.7>.

Gurich, V. (2025). *Integration of barrier-free principles into educational standards for future specialists*. Social work and education, Vol. 12, No. 3 pp. 486-498. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.3.18>

Romana Kiuntsli ¹, Andriy Stepanyuk ²,

¹ *Doctor of Art History, Professor at the Department of Architecture,*

romana.lviv@ukr.net

orcid.org/0000-0001-5234-4903

² *Candidate of architecture, Associate Professor at the Department of Architecture,*

andriy.lviv@ukr.net

orcid.org/0000-0001-5030-5724

^{1,2} *Stepan Gzhytskyi Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies*

THE EVOLUTION OF INCLUSION APPROACHES IN UKRAINE'S BUILDING REGULATIONS: FROM ACCESSIBILITY TO UNIVERSAL DESIGN

© R. Kiuntsli, A. Stepanyuk, 2026

Abstract

The article provides a comprehensive analysis of the evolution of inclusion approaches in Ukrainian State Building Codes (DBN), tracing the transition from the Soviet parametric model of accessibility to the contemporary normative concept oriented toward universal design. It is demonstrated that during the Soviet period accessibility was not recognized as an independent socio-spatial category, while architectural and construction regulations were based on a unified model of the “average user,” resulting in a segregated spatial organization. The study examines the transformation of regulatory approaches during Ukraine's independence period (1991–2018), when accessibility requirements for persons with reduced mobility were introduced fragmentarily and retained a predominantly technical and auxiliary character.

Special attention is given to the analysis of DBN B.2.2-40:2018 Inclusion of Buildings and Structures. Basic Provisions and Amendment No. 1 (2022), which for the first time institutionalized inclusion as an independent object of normative regulation. The research reveals that the new DBN significantly expanded the scope of accessibility requirements, strengthened engineering clarity, and incorporated provisions related to fire safety and evacuation of persons with disabilities. At the same time, compared to Western European standards (EN 17210:2021, ISO 21542:2011), the Ukrainian DBN remains largely parametric and insufficiently focused on functional outcomes and user scenarios.

The article substantiates that under wartime conditions and the rapid increase in the number of persons with disabilities in Ukraine, further development of DBN should move toward combining parametric requirements with a functional and scenario-based approach, normative consolidation of retrofit strategies for existing buildings, enhanced cognitive and psychosocial accessibility, and closer integration of inclusion requirements with civil protection regulations.

Keywords: inclusion; state building codes; universal design; accessibility; building retrofit; barrier-free environ